

Ministerieel besluit tot definitieve aanduiding van de ankerplaats Slagveld Passendale in Zonnebeke

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004, 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009 en 25 april 2014;

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 12.3.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014;

Gelet op het ministerieel besluit van 26 mei 2014 tot voorlopige aanduiding van de ankerplaats Slagveld Passendale;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 4 december 2014,

BESLUIT :

Artikel 1. Slagveld Passendale in Zonnebeke wordt definitief aangeduid als ankerplaats overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg.

Art. 2. § 1. Het algemeen belang dat de aanduiding verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

1° natuurwetenschappelijke waarde:

De natuurwetenschappelijke waarde binnen deze ankerplaats is eerder beperkt en wordt gevormd door de dominante aanwezigheid van een zuidwest-noordoost gerichte heuvelrug ontstaan uit Tertiaire en Quartaire geologische processen. De heuvelrug is tevens de waterscheidingskam tussen IJzer- en Leiebekken. De ondiepe, weinig doorlatende Tertiaire lagen veroorzaken tijdelijk stuwwater. Door terugschrijdende bronerosie wordt de heuvelkam versneden tot een golvende helling met afwisselend interfluviale ruggen en valleitjes.

Er zijn sterke relaties tussen reliëf, hydrologische omstandigheden en bodem enerzijds en (historisch) grondgebruik anderzijds: akkers op beter bewerkbare en van nature meer vruchtbare plekken, grasland en enkele kleine bosjes op steile valleiflanken, in natte beekdalen en op klei- en veenbodems. De Ravebeek heeft nog een bochtige loop die door beekbegeleidende begroeiing van (knot)bomen, struikgewas en kleine bosjes wordt benadrukt. Deze beekbegeleidende, vaak door kwel beïnvloede bosjes hebben een specifieke vochtminnende, waardevolle flora.

2° Historische waarde:

Deze ankerplaats ontleent zijn historische waarde hoofdzakelijk aan de Eerste Wereldoorlog en meer bepaald aan de laatste weken van de Derde Slag bij Ieper, die op 31 juli 1917 losbarstte en pas op 10 november 1917 beëindigd werd en de geschiedenis inging als de Slag om Passendale. In deze veldslag werd eerst door Britse en Australische en Nieuw-Zeelandse (ANZAC-)eenheden en vervolgens door Canadese troepen een zeer moeizame terreinwinst geboekt en diende het veroverde territorium tijdens het Duitse Lente-offensief van 1918 opnieuw prijsgegeven. In beide kampen samen vielen bijna een half miljoen slachtoffers (doden en gewonden), waarvan talrijke soldaten vermist bleven of na de veldslag niet geïdentificeerd konden worden. Het slagveld zelf stond omwille van de aanhoudende artilleriebeschietingen en overvloedige regenval bekend als een bijzonder modderig en daardoor moeilijk toegankelijk terrein.

In de ankerplaats zijn meerdere ondergrondse schuilplaatsen of zgn. *deep dugouts*, evenals betonnen bunkers of schuilplaatsen of restanten ervan bewaard. De bodem is naar verwachting nog steeds rijk aan relevante, al dan niet gave en goed bewaarde WO I-restanten. Dat geldt in het bijzonder voor de zone langs de frontlijnen van de Eerste Slag bij Ieper (november 1914) en de integrale zone van de eindfase van de Derde Slag bij Ieper (eind juli tot begin november 1917). Ook om humanitaire redenen is de omgeving van Passendale belangrijk. Vandaag treft men er nog altijd stoffelijke resten aan, voornamelijk slachtoffers van de eindfase van de Slag om Passendale en van de tegenaanvallen die daarop volgden. In die zin kan de ankerplaats ook worden beschouwd als een laatste rustplaats van gesneuvelde militairen die nooit een graf kregen. De naam Passendale is daarmee vooral voor de geallieerde troepen in het collectieve geheugen gegrift, als symbool van de verwoestende oorlog en het onnoemelijke lijden. Het imposante *Tyne Cot New British Cemetery*, de grootste Commonwealth-begraafplaats op het vasteland, maar ook het *Passchendaele New British Cemetery* zijn daarvan de exponentiële getuigen.

3° esthetische waarde:

De esthetische waarde wordt bepaald door de door de Ravebeek versneden noordwestgerichte flank van de heuvelrug waarbij deze visueel-ruimtelijk gecompartmenteerd wordt in een afwisseling van valleien en tussenliggende ruggen. Het glooiend reliëf van de heuvelrug zorgt voor verrassende doorkijken naar en vergezichten op de Ravebeekvallei, de IJzervallei en de Mandel- en Leievallei. De vrij diepe insnijding van de Ravebeek zorgt voor een markante terreinovergang.

De lage bebouwingsdichtheid, de afwezigheid van grote verkeerswegen en de gaafheid van hydrografie en reliëf geven de ankerplaats een grote esthetische meerwaarde.

Het *Tyne Cot New British Cemetery* met de gedenkmuur afgesloten door twee grote paviljoenen en het *Passchendaele New British Cemetery* hebben samen met de Nieuw-Zeelandse en Canadese gedenksites door hun authenticiteit, monumentale vormgeving en ligging een artistiek-landschappelijke waarde. Zichten vanaf of naar deze sites ondersteunen de esthetische waarde van deze ankerplaats.

4° Sociaal-culturele waarde:

De oorlogserfenis van de 'Ieperboog' geeft het landschap een bijzondere herinnering- en belevingswaarde waardoor jaarlijks vele duizenden bezoekers worden aangetrokken. Het WO I-oorlogstoerisme en meer en meer ook de beleving van het platteland draagt bij aan de sociaal-culturele waarde van het gebied. In de ankerplaats zijn in dit opzicht vooral de twee begraafplaatsen, de drie gedenktekens en de relictten van militaire infrastructuur, onder meer langsheen de spoorzate, een trekpleister. Het draagt samen met de andere oorlogssites en musea in de buurt (Zonnebeke en Ieper) bij tot de beleving van en herinnering aan het oorlogsverleden.

Ook de tot museum uitgebouwde oude kaasmakerij Donck-Spruytte aan de 's Graventafelstraat draagt bij tot de sociaal-culturele waarde.

Het huidige landschap is echter in aanzienlijke mate het resultaat van de wederopbouw na WO I (1920-1924). Het betreft niet alleen huizen en andere gebouwen maar ook de inrichting en het herstel van het platteland zelf. Het bouwkundig erfgoed dat volgens de wederopbouwarchitectuur werd opgericht heeft een historische en een sociaal-culturele betekenis, enerzijds als uitdrukking van de historische tijdsgeest, anderzijds als hedendaagse herinnering aan de na-oorlogse periode.

Op de vooravond van wapenstilstand wordt op de Canadese gedenksite van *Crest Farm* jaarlijks de bloedige Slag om Passendale herdacht. De gedenksite van *Crest Farm* in Passendale is één van de acht locaties die in Frankrijk en Vlaanderen op het einde van de Eerste Wereldoorlog werd uitgekozen voor de oprichting van een Canadees gedenkteken. De Slag om Passendale is dan ook een begrip in de oorlogsgeschiedenis, een uiting van zinloos geweld, verder ook herdacht en verwerkt in vredesconcerten, diverse liedteksten uit nationale en internationale muziekalbums en een langspeelfilm van Canadese origine.

5° Ruimtelijk-structurerende waarde:

De ruimtelijk-structurerende waarde uit zich door het natuurlijk reliëf en in het bijzonder door de zuidwest-noordoost georiënteerde vallei. De heuvelrug zorgt voor een visuele begrenzing en wordt hierbij nog geaccentueerd door het dorp Passendale op de heuvelkam. De heuvelrug vormt tevens de waterscheiding tussen het IJzer- en Leiebekken. Het deels in het reliëf ingesneden spoorwegsegment van de voormalige treinverbinding tussen Roeselare en Ieper zorgt voor een bijkomende ruimtelijk-structurerende waarde.

§ 2. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden zijn de volgende:

- a) glooiend landschap met uitgesproken reliëfverschillen (heuvelflank, ingesneden valleien en smalle dalhoofden): westflank centraal West-Vlaamse heuvelrug en ingesneden Ravebeekvallei zorgt voor visueel-ruimtelijke compartimentering;
- b) agrarisch landgebruik met dominantie van akkers, o.a. op minder steile flanken en op de heuvelrug, graslanden en in de nabijheid van landbouwbedrijven en enkele broekbosjes langsheen beeklopen;
- c) Beken met nog vrij natuurlijke en meanderende structuur, loop soms herkenbaar aan beekbegeleidende houtige begroeiing;
- d) segment van de voormalige spoorlijn Roeselare-Ieper, in 2006 gedeeltelijk ingericht met duiding over de Slag bij Broodseinde (begin oktober 1917) en zgn. *'Road to Passchendaele'*, in 2013 opnieuw ingericht als provinciale recreatieve fietsroute
- e) Restanten van perceelsrandbegroeiing (hagen, houtkanten, knotbomenrijen) en poelen;
- f) Hier en daar vanaf de Vijfwegenstraat en Rozestraat en van op heuvelrug, panoramische doorkijken en vergezichten op Ravebeekvallei, IJzervallei en Mandel- en Leievallei;
- g) Lage bewoningsdichtheid, verspreid staande hoeven en woningen;
- h) bouwkundig erfgoed:
 - 1) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat 48, wederopbouwhoeve met boerenhuis, stalvleugel en dwarsschuur (DIBE: 33150);
 - 2) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat 48a, voormalig zuivelfabriekje Donck-Spruytte, thans Kaasmuseum (DIBE: 33150);
 - 3) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat 54, voormalige herberg met wederopbouwkenmerken (DIBE: 33152);

- 4) Zonnebeke, Passendale, Canadalaan 55, burgerwoning (DIBE: 33145);
- 5) Zonnebeke, Passendale, Vijfwegenstraat 3: wederopbouwhoevetje met O.L.V.-kapelletje (DIBE: 33196);
- g) Industrieel erfgoed:
- 1) Zonnebeke, Passendale, spoorzate Zonnebeke-Passendale met onder meer spoorrelict (DIBE: 213363);
- i) Oorlogserfgoed:
- 1) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat z.nr.: Britse militaire begraafplaats *Tyne Cot New British Cemetery* en *Tyne Cot Memorial*, gedenkmuur voor vermiste soldaten (DIBE: 33195 en inventaris WO-erfgoed: 497 en 498);
- 2) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat z.nr.: 3 Duitse militaire betonconstructies op de Britse militaire begraafplaats *Tyne Cot New British Cemetery*, die behoorden tot de *Flandern I Stellung* (inventaris WO-erfgoed: 499, 585 en 586);
- 3) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat bij nr. 37: vermoedelijke Duitse commandopost, deel uitmakend van de *Flandern I Stellung* (DIBE: 213622 en inventaris WO-erfgoed: 565);
- 4) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat, z.nr.: Britse militaire begraafplaats *Passchendaele New British Cemetery* met provinciale naamsteen (DIBE: 201181 en inventaris WO-erfgoed: 501 en 502);
- 5) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat z.nr.: *New Zealand Memorial*, gedenkzuil van de Nieuw-Zeelandse divisie n.a.v. de Slag bij Broodseinde (4 oktober 1917) (DIBE: 33153 en inventaris WO-erfgoed: 516);
- 6) Zonnebeke, Passendale, Canadalaan z.nr.: *Canadian Memorial*, Canadese gedenksite *Crest Farm* n.a.v. de Derde Slag bij Ieper (oktober-november 1917) (DIBE: 33146 en inventaris WO-erfgoed: 514);
- 7) Zonnebeke, Passendale, Rozestraat 36: restant betonconstructie (inventaris WO-erfgoed: 562);
- 8) Zonnebeke, Passendale, Passendalestraat z.nr.: Gedenkzuil 85th *Canadian Infantry Battalion* van de *Nova Scotia Highlanders* (DIBE: 213311 en inventaris WO-erfgoed: 503);
- 9) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat 35: restant betonconstructie (CAI: 160960);
- 10) Zonnebeke, Passendale, omgeving Tuimelaarhoek, Martinegat en Kerselaarhoek: ondergrondse WO I-schuilplaatsen of zgn. *deep dugouts* met tot nu 14 gekende locaties binnen deze ankerplaats (zonder CAI-nr.);
- 11) Zonnebeke, Zonnebeke, Groenestraat 18: betonrestanten Thames Farm, Duitse militaire post langs de voormalige spoorlijn Roeselare-Ieper die behoorde tot de *Flandern I Stellung* (inventaris WO-erfgoed: 550);
- j) Archeologisch erfgoed:
- 1) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat z.nr.: 2 geruimde Duitse militaire begraafplaatsen;
- 2) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat 48: site met walgracht (CAI: 75082);
- 3) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat z.nr.: site met walgracht (CAI: 75080);
- 4) Zonnebeke, Passendale, zijweg Tynecotstraat (restant Teerlinckbos): site met walgracht (CAI: 159527);
- 5) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat 37: site met walgracht (CAI 75083);
- 6) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat z.nr.: slagveld van de Slag bij Westrozebeke (1382) (CAI: 158404);
- 7) Zonnebeke, Passendale, Canadalaan z.nr.: voormalige hoevesite (CAI: 160903)
- 8) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat z.nr.: geruimde Duitse militaire begraafplaats;
- 9) Zonnebeke, Passendale, Vijfwegenstraat z.nr.: geruimde Duitse militaire begraafplaats;

k) Landschappelijk erfgoed:

- 1) Zonnebeke, Passendale, 's Graventafelstraat bij nr. 48, calvariegroep met 4 omringende lindenbomen (DIBE: 33150);
- 2) Zonnebeke, Passendale, Canadalaan z.nr. haagrestant;
- 3) Zonnebeke, Passendale, valleibosjes en beekbegeleidende begroeiing Ravebeek en zijvertakkingen;
- 4) Zonnebeke, Passendale, Tuimelaarhoek, knotbomenrij;
- 5) Zonnebeke, Passendale, Rozestraat z.nr. haag;
- 6) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat z.nr.: zuilvormige taxussen op de Britse militaire begraafplaats *Tyne Cot New British Cemetery*;
- 7) Zonnebeke, Passendale, Tynecotstraat z.nr.: knotbomenrij en houtkant;
- 8) Zonnebeke, Passendale, voormalige spoorlijn Roeselare-leper met ondermeer oude hakhoutstoven van beuk op talud (IHBE: 2039);

l) Zichten:

- 1) Zonnebeke, Passendale, zicht vanop 's Graventafelstraat zuidoostwaarts op Ravebeekvallei;
- 2) Zonnebeke, Passendale, zicht vanop *Passchendaele New British Cemetery* noordwestwaarts, op heuvelflank Goudberg;
- 3) Zonnebeke, Passendale, zichten vanop Canadese gedenksite *Crest Farm*, noordwaarts naar *Passchendaele New British Cemetery*, noordoostwaarts over Canadalaan naar dorpskern Passendale en westwaarts op Ravebeekvallei;
- 4) Zonnebeke, Passendale, zicht vanaf Keerselaarhoek en Passendalestraat, zuidoostwaarts op Mandel- en Leievallei;
- 5) Zonnebeke, Passendale, zicht vanaf Keerselaarhoek en Vijfwegenstraat op IJzervallei;
- 6) Zonnebeke, Passendale, zichten vanuit bezoekerscentrum *Tyne Cot New British Cemetery* noordoostwaarts op dorpskern Passendale en zuidwestwaarts op leper-centrum;
- 7) Zonnebeke, Passendale, zicht vanaf *Tyne Cot New British Cemetery* zuidwestwaarts op leper-centrum;
- 8) Zonnebeke, Passendale, zicht vanaf Schipstraat oostwaarts op *Tyne Cot New British Cemetery*;

Art. 3. De aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 wordt weergegeven op het plan als bijlage.

Brussel,

23 APR. 2015

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS